

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

філологічний факультет

Кафедра зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Питання теорії літератури у шкільному курсі з української літератури

вибіркова

Освітньо-професійна програма Українська мова та література

Спеціальність 014.01 Середня освіта (українська мова та література)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Розробники: кандидат філологічних наук, асистент, асистент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури **Альона Романівна Тичініна**

Профайл викладача	http://philology.chnu.edu.ua/?page_id=286
Контактний тел.	0992255201
E-mail:	a.tychinina@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=3998
Консультації	Очні консультації: щопонеділка з 13.00 по 14.40. Онлайн-консультації: за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс „Питання теорії літератури у шкільному курсі української літератури” спрямований на поглиблення теоретико-літературних компетентностей студентів спеціальності 014.01 Середня освіта (українська мова та література). Він призначений для того, щоб студенти могли осмислити, засвоїти і системно використовувати основні теоретико-літературні поняття на уроках „Української літератури”. Водночас курс формує навички компетентного погляду на літературний процес, дає знання методів і прийомів структурного, цілісного та рецептивного аналізу літературних творів різних родів і жанрів, написаних у різномірних суспільно-політичних умовах.

Після засвоєння даної дисципліни магістри набувають необхідних знань та умінь для подальшої наукової та практичної роботи з галузі літературознавства, вміють компетентно здійснювати цілісний літературознавчий аналіз поетичний, прозових та драматичних текстів, володіють комплексом методологічних підходів до дослідження історико-літературних чи теоретико-літературних явищ.

Дисципліна „Питання теорії літератури у шкільному курсі української літератури” є однією із вибірових дисциплін зі спеціальності 014.01 Середня освіта (українська мова та література) для освітньо-професійної програми рівня освіти магістр, яка викладається у 10 семестрі в обсязі 4 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).

2. Мета навчальної дисципліни:

Мета полягає у оволодінні методологічно аргументованим корпусом аспектів теорії літератури, розуміння суті літератури як одного з видів мистецтва, а також її специфіки та функцій; сформувати навички компетентного погляду на літературний процес, застосування методів і прийомів структурного, цілісного та рецептивного аналізу літературних творів різних родів і жанрів, написаних у різномірних суспільно-політичних умовах.

3. Завдання.

Загальні компетенції: бути критичним і самокритичним; реалізовувати здатність до ціннісно-світоглядної реалізації особистості; ставити та вирішувати проблеми, виявляючи здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; виробляти навички до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вміння генерувати нові ідеї (креативність); застосовувати знання у практичних ситуаціях, адаптуватися та діяти за нових умов, працюючи в команді та автономно.

Фахові компетенції: критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, виокремлювати та кваліфікувати наукові проблеми у літературознавчій галузі; здійснювати науковий аналіз і структурування літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів; застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань; обирати методи й засоби навчання з педагогіки, психології, методики української мови та літератури, спрямовані на розвиток здібностей здобувачів освіти з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань для забезпечення мотивувального, розвивального та інклюзивного освітнього простору; осмислювати літературу як полісистему, використовувати профільні знання в галузі літературознавства для оцінки сучасного літературного процесу в Україні та світі, теоретико-літературних узагальнень; формувати в учнів і ЗВО вміння користуватися метамовою літературознавства; знати термінологію, загальні теоретичні положення літературознавства, історичні надбання та новітні досягнення і ступінь їх висвітлення в шкільному курсі української мови; знати та розуміти загальні властивості художньої літератури, поетику слова, літературного твору, художнього тексту, про множинність його інтерпретацій, варіативність підходів.

4. Пререквізити. Вступ до літературознавства, теорія літератури, історія української літератури, історія зарубіжної літератури, філософія, історія, культурологія, психологія, педагогіка.

5. Результати навчання

знати: загальні властивості художньої літератури, поетику слова, літературного твору, художнього тексту, про множинність його інтерпретацій, варіативність підходів; еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства; положення праць вчених, які опрацьовували проблеми теорії літератури; особливості літературного процесу та його закономірності; риси художніх систем, літературних епох; напрями, школи, методи літературознавства; специфіку літературних родів та жанрів; особливості літературного твору як художнього цілого; ідеалістичні та матеріалістичні концепції психології творчості; концепції гуманітарних та суспільних наук та методи використання цих наук у різних сферах педагогічної та науково-дослідницької діяльності; шляхи розвитку системи освіти України в умовах реформаційних змін та світових освітніх тенденцій; сучасну термінологію, наукові поняття, концепції, теорії, методи дослідження педагогічних та філологічних наук; доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцем, так і широкому загалові, зокрема особам, які навчаються.

вміти: застосовувати знання з теорії літератури у процесі аналізу художнього твору, визначати роль художніх засобів різних рівнів у художньому світі письменника і з'ясовувати ефективність інноваційних методів навчання; застосовувати теоретичні знання на практиці, вільно користуватися системою знань з теорії літератури; аналізувати систему образів у літературному творі; виявляти втілення прихованого діалогу, ремінісценцій, цитування, "чужого слова" у художньому тексті; розуміти загальні тенденції, закономірності розвитку педагогічної та філологічної наук, їх значення у формуванні наукової картини світу сучасного школяра, студента; характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації; здійснювати науковий аналіз літературного матеріалу, обираючи для цього оптимальні дослідницькі підходи й методи; інтерпретувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних; демонструвати знання з обраної філологічної спеціалізації, вміння збирати, систематизувати та інтерпретувати літературні факти, обирати оптимальні дослідницькі прийоми й методи для їх аналізу.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5	10	4	120	16	14			86	4	залік
Заочна	5	10	4	120	4	4			108	4	залік

3.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					Заочна форма					
	усь го	у тому числі				усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд		с.р.	л	п	лаб	інд

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Специфіка літератури як виду мистецтва. Фундаментальні питання теорії літератури у шкільних курсах											
Тема 1. Сутність науки про літературу. Провідні літературознавчі категорії, поняття й терміни, особливості їхнього застосування у шкільних курсах.	7,5	1	0,5		-	6		0,3	0,3		0,3	8
Тема 2. Динаміка розвитку науки про літературу. Структура літературознавства. Вивчення провідних аспектів історії літератури, теорії літератури, літературної критики та методології у середній та вищій школі.	7,5	1	0,5		-	6		0,3	0,3		0,3	8
Тема 3. Онтологія мистецтва	8	1	1		-	6		0,3	0,3		0,3	8
Тема 4. Зміст і форма як літературознавчі категорії. Проблемні аспекти форми та змісту у шкільних курсах з літератури.	9	1	1		1	6		0,3	0,3		0,3	8
Тема 5. Зовнішня форма твору. Художнє мовлення. Паратекстуальність, інтертекстуальність, інтермедіальність.	9	1	1		1	6		0,3	0,3		0,3	8
Разом за ЗМ 1	41	5	4		2	30		1,5	1,5		1,5	40
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Проблемні питання теорії літератури у шкільних курсах з літератури											
Тема 1. Проблеми літературної генології у шкільних курсах з літератури.	9	2	1		1	5		0,4	0,4		0,4	9
Тема 2. Специфіка літератури як жанрово-родової системи. Вивчення ліричних, епічних та драматичних жанрів у школі. Типи мовлення.	10	2	2		1	5		0,3	0,3		0,3	8

Тема 3. Звукова сфера художньої мови. Архітектонічні форми віршованого тексту.	9	1	1		-	7		0,3	0,3		0,3	8
Тема 4. Категорія „троп” та її основні різновиди. Проблематизація питання у шкільних курсах. Риторичні та стилістичні фігури словесного тексту.	9	1	1		-	7		0,3	0,3		0,3	8
Тема 5. Цілісність літературного твору. Вивчення аспектів цілісності літературного твору в межах шкільних та вишівських курсів з літературознавства.	9	1	1		-	7		0,3	0,3		0,3	8
Тема 6. Методика аналізу персоносфери літературного тексту. Персоносфера і система образів.	12	1	1		-	10		0,3	0,3		0,3	9
Тема 7. Літературний процес як становлення, деформація та зміна стильових напрямів. Літературний стиль та ідіостиль митця. Проблемні аспекти цього питання у шкільних курсах.	14	2	2		-	10		0,3	0,3		0,3	9
Тема 8. Автор – читач та їхня присутність у художньому творі. Наратор і нарататор у літературному тексті.	7	1	1		-	5		0,3	0,3		0,3	9
Разом за ЗМ 2	79	11	10		2	56		2,5	2,5		2,5	68
Усього годин	120	16	14		4	86	120	4	4		4	108

3.2.1. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Сутність науки про літературу
2	Динаміка розвитку науки про літературу
3	Онтологія мистецтва
4	Зміст і форма як літературознавчі категорії
5	Зовнішня форма твору. Художнє мовлення.
6	Проблеми літературної генології
7	Специфіка літератури як жанрово-родової системи
8	Звукова сфера художньої мови. Архітектонічні форми віршованого тексту

9	Категорія „троп” та її основні різновиди.
10	Риторичні та стилістичні фігури словесного тексту.
11	Цілісність літературного твору
12	Літературний процес як становлення, деформація та зміна стильових напрямів
13	Автор – читач та їхня присутність у художньому творі

3.2.2. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Ідея гуманізму як домінанта ренесансного мислення.
2	Значення досвіду фольклористики у виникненні провідних літературознавчих ідей XIX ст.
3	Аксіологічний сенс мистецтва.
4	Соціально-прагматична функція мистецтва
5	Експлуатація літературного мистецтва засобами масової комунікації.
6	Поняття „пафос” як ферментивний чинник авторської нарації.
7	Ритмічна природа прози.
8	Закономірність поліморфної природи жанрово-родової системи в історико-культурному дискурсі.
9	Канонічний сонет. Історичні різновиди сонету та окремих архітектонічних форм.
10	Троп як іманентна риса культури мислення.
11	Слово, міф, знак, художній образ, заголовок твору як принципові версії тропу.
12	Взаємопроникнення лексико-фразеологічної та синтаксичної сфер художньої мови.
13	Ментальність народу як основний чинник, що визначає національну специфіку літератури; її вияв у духовному світі письменника, особливості історико-літературного процесу в національній літературі.
14	Засвоєння інонаціонального досвіду як фактор становлення оригінальних літератур окремих народів

3.2.3. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Допоміжні літературознавчі дисципліни : текстологія, палеографія, бібліографія, археографія, архівознавство, історіографія, музеєзнавство, видавнича техніка.
2	Динаміка розвитку науки про літературу
3	Онтологія мистецтва. Специфіка літератури як виду мистецтва
4	Зміст і форма як літературознавчі категорії
5	Зовнішня форма твору. Художнє мовлення. Основні системи віршування
6	Проблеми літературної генології
7	Специфіка літератури як жанрово-родової системи
8	Звукова сфера художньої мови. Архітектонічні форми віршованого тексту
9	Категорія „троп” та її основні літературні різновиди
10	Риторичні та стилістичні фігури словесного тексту
11	Цілісність літературного твору
12	Літературний процес як становлення, деформація та зміна стильових напрямів
13	Автор – читач та їхня присутність у художньому творі

4. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є комбінований: усна (бесіди, доповідь) та письмова (тестування, есе, реферат, творча робота) відповіді студента.

Формами підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- бесіда,
- доповідь,
- стандартизовані тести;
- проекти (індивідуальні та командні, дослідницько-творчі проекти);
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення за розширеною шкалою
	Оцінка (бали)	
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)													Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13		
5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T 13 – теми змістових модулів.

Усна відповідь — 2 бали,
 доповідь, реферат, есе — 3 бали,
 читацький щоденник теоретичних праць — 10 балів,
 рецензування підручника “Українська література”— 5 балів,
 цілісний аналіз тексту (прозового, поетичного, драматичного) — 5 балів,
 тести (підсумкові) — 40 балів.

5. Рекомендована література

5.1. Базова (основна)

1. Аверинцев С. Собрание сочинений/ Под ред. Н.П. Аверинцевой и К.Б. Сигов. Связь времен. – К. ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 448 с.
2. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія/ Пер. з англ. О. Погинайко; наук. Ред. Р. Семків. – К.: Смолоскип, 2008. – 360 с.
3. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. – М.: Худож. Лит., 1975. – 504 с.
4. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
5. Бахтинский сборник. Вып. 2./ Отв. ред. Д. Куянджич, В.Л. Махлин. – М., 1992. – 403 с.
6. Безпечний І. Теорія літератури. – К.: Смолоскип, 2009. – 388 с.
7. Білецький Л. Т. Основи української літературно-наукової критики / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М.М. Ільницький. – Либідь, 1998. – 408 с.
8. Білецький О., Булаховський Л. Методичні uwagi для вчителя старшого концентру школи. – Харків: Рад. шк., 1927.
9. Бэкон Френсис. Собрание сочинений: В 2 т. М.: Наука, 1978. Т. 1. 650 с.
10. Веселовский А.Н. Историческая поэтика. – М., 2006.
11. Вітченко А., Вітченко А. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті: освітня інновація чи реформаторський симулякр доби постмодерну? // Вища школа. – 2019. – № 4. – С. 52-66.
12. Гаврилів Тимофій. Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі. Монографія. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2009. – 480 с.
13. Гадамер Г. Герменевтика і поетика \ Вибрані твори \ Пер. з нім. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
14. Гайдеггер Мартін. Дорогою до мови / Переклад з нім. Володимир Кам'янець. – Львів: Літопис, 2007. – 232 с.
15. Галич О.А. Історія літературознавства. – Луганськ: Книжковий світ, 2009. – 264 с.; портр.; ілюстр.

5.2. Допоміжна

1. Астрахан Н. Буття літературного твору: Аналітичне та інтерпретаційне моделювання: монографія\ Наталія Астрахан. – К.:Академвидав, 2014. – 432 с.
2. Байкель В.Б. Типология литературных жанров XVIII-XX веков: избранные статьи / Валерий Байкель. – СПб: Алетейя, 2009. – 280 с.
3. Бовсунівська Т.В. Теорія літературних жанрів: Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману: підручник / Т.В. Бовсунівська. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2009. – 519 с.
4. Бондарева О.Е. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Монографія. – К.: «Четверта хвиля», 2006. – 512 с.
5. Введенский А.И., Лосев. А.Ф., Радлов Э.Л., Шпет Г.Г.: Очерки истории русской философии / Сост., вступ. ст., премеч. Б.В. Емельянова, К.Н. Любутина. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 592 с.
6. Вірченко Т.І. Художній конфлікт в українській драматургії 1990-210-х років : дискурс, еволюція, типологія : монографія. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. – 336 с.

7. Віршознавчий семінар присвячений пам'яті М.Л. Гаспарова. Зб. наук. праць та спогадів. 12 травня 2006 року. – К.: Київс. ун-тет, 2006. – 80 с.
8. Волков А.Р. Драматургія Карела Чапека. – Львів: Вид-во Львівс. ун-ту, 1972. – 176 с.
9. Волковинський О. Поетика епітета : монографія. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2011. – 350 с.
10. Генералюк, Л. Особливості репрезентації візуальних образів літератором-художником: екфразис та гіпотипозис / Л. Генералюк // *Studia Methodologica* : альманах / гол. ред. І. Папуша ; відп. ред. Ю. Завадський. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – Вип. 28. – С. 5-13.
11. Грачева А.М. Диалоги Януса: Беллетристика и классика в русской литературе начала XX века : Портрети. Етюди. Разіскания : монографія. – СПб. : Изд-во „Пушкинский Дом”, 2011. – 368 с.
12. Гумбрехт Х.У. Производство присутствия: Чего не может передать значение / Пер. с англ. С. Зенкина. – М.: Новое литературное обозрение, 2006. – 184 с.
13. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статі та есеї. – К. : Грані-Т, 2013. – 548 с. (Серія „De profundis”).
14. Деррида, Ж. Письмо и различие. Пер. с фр. Д. Кралечкина. — М.: Академический проект, 2007. — 495 с.
15. Діалогічні Обертони : науковий збірник на пошану пам'яті професора Нонни Копистянської / Національна академія наук України, Інститут Івана Франка ; наук. ред. С. Маценка, відповід. ред. О. Левицька. – Львів, 2014. – 416 с. – (Серія «Літературознавчі обрії»; Вип. 19).

6. Інформаційні ресурси

1. <http://e-learning.chnu.edu.ua/course/>
2. <http://www.ukrlitzno.com.ua/category/teoriya-literaturi/>
3. <http://dls.ksu.kherson.ua/DLS/Library/LibdocView.aspx?id=498c7b58-ccb7-4b54-9423-0217cf657f99>
4. <http://teacherjournal.com.ua/shkola/ukrainska-mova-ta-literatura/15638-posbник-qteorya-literaturiq.html>.
5. <http://www.ukrlit.vn.ua/info/criticism.html>